

правильно вести себе в конкурентній середі. Шахматки допомагають навчитися самостійно аналізувати свої помилки, раціонально розподіляти час, бути об'єктивним і самокритичним. Благодаря шахматам у дитини виховується наполегливість в досягненні поставленої мети.

Ключеві слова: морально-вольові якості, цілеустремленість, дисциплінованість, самостійність, колективізм, настільні інтелектуальні ігри, шахматки.

SARNAVSKYI M. O. The essence of moral-volitional qualities of personality and the importance of desktop intellectual games in their formation.

The article is devoted to the study of the content of moral-volitional qualities of personality. The concepts of "moral qualities" and "volitional qualities" are analyzed. The existence of a close relationship between them is established. The author agrees that the concepts of "moral-volitional qualities" combine the features of both moral and volitional qualities. It is indicated that in the process of raising children the importance of correct understanding of the essence of moral-volitional qualities, their peculiarities and determination of optimal means for their development.

Based on the example of chess, the positive influence of desktop intellectual games on the formation and development of such qualities of personality as discipline, independence, collectivism, and purposefulness is explained. Chess classes promote the development of children in a team, teach them to take responsibility for their actions, to behave in a competitive environment. Chess helps to learn to independently analyze own mistakes, rationally distribute time, to be objective and self-critical. Thanks to chess, the child is persevering in achieving the goal.

Keywords: moral-volitional qualities, purposefulness, discipline, independence, collectivism, desktop intellectual games, chess.

УДК 378.091.8:[17.022.1:321.7

Силадій І. М.

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Сучасна студентська молодь переважно є прибічником демократичних перетворень, а отже, й демократичних цінностей. Однак суперечлива природа цінностей новітньої доби та неоднорідність студентського загалу зумовлюють необхідність посилення цілеспрямованого впливу на процес генерування демократичних цінностей студентської молоді. Насамперед формування таких цінностей має відбуватися в контексті розгортання свободи як загальнозначущого чинника розвитку особистості. Водночас серед елементів формування демократичних цінностей студентської молоді традиційно виокремлюються фактори соціально-політичного середовища, впливу близького оточення, засобів масової інформації, культури, освіти, виховання і самовиховання індивіда. Під цим оглядом на особливу увагу також заслуговує позанавчальна діяльність ВНЗ, яка охоплює профспілкову, дозвільну та інші види діяльності студентської молоді.

Ключові слова: людина, освіта, культура, молодь, демократичні цінності, система освіти, демократична освіта.

Демократичні цінності уособлюють значущість демократії як світоглядного ідеалу, привабливості її для більшості людей, те, заради чого демократію варто захищати, завдяки чому вона є елементом політичної свідомості мільйонів громадян та здобуває нових прихильників в усьому світі. Поняття демократичних цінностей передбачає, що кожна людина і суспільство загалом є цінностями, які реалізуються в певному соціальному середовищі у результаті соціально-політичної дії. Їх загальний контекст розгортається через співвідношення “добра” і “зла”, конкретний – через реальне, практичне втілення демократичних норм, їх дотримання суб’єктом соціально-політичної дії [4, с. 7].

Демократичні цінності сформувалися ще в епоху Просвітництва й були політично заявлені ще під час Великої французької революції 1789 року. “Свобода”(Liberte`), “Рівність” (Egalite`) та “Братерство” (Fratarnite`) стали провідними гаслами й цінностями тієї революції. Певно, сьогодні, замість “Братерства” скоріше стверджується “Солідарність” [5].

Сучасна демократія окрім особистої, індивідуальної свободи людини, включає в себе реальні умови і можливості вияву соціально-політичної активності, право діяти (обирати й вибирати) на власний розсуд, свободу слова, совісті тощо. Саме ці норми, що концептуалізуються через поняття “свобода”, “відкритість”, “толерантність” [7], “справедливість”, “гуманізм”, “милосердя” частіше за все сприймаються як провідні, базові демократичні цінності.

На початку ХХІ століття західноєвропейське співтовариство перебуває на шляху пошуку нових цінностей, пов’язаних із взаєморозумінням, співробітництвом та співіснуванням. Утвердження таких цінностей ґрунтується на цілеспрямованому русі до утворення полікультурної, поліетнічної та полілінгвістичної Європи [13, с. 126]. У цьому зв’язку цінності толерантності та солідарності набувають особливого значення.

Мало того, до базових європейських цінностей, які є підвалинами європейських прав і свобод та європейських політичних інститутів, співробітники провідного вітчизняного аналітичного центру “Лабораторія законодавчих ініціатив” відносять свободу, відповідальність, солідарність, гідність, рівність, правову державу, власне демократію (передусім парламентську), громадянськість, толерантність та справедливість. Кожна з окреслених цінностей забезпечуються чи то фундаментальними, чи то політичними, культурними або соціальними правами та свободами або їх сукупністю. Загальний зміст базових європейських цінностей, які по праву можна вважати базовими демократичними цінностями, вони пропонують виразити наступною фразою: “Свобода самореалізації в умовах демократичної політичної рівності і соціальної справедливості” [15, с. 83].

Дещо інший набір демократичних цінностей пропонують автори посібника “Освіта для демократичного громадянства”, підготовленого групою зарубіжних учених у межах реалізації однойменого проекту Ради

Європи. Вони виокремлюють цінності, що притаманні демократичному громадянству: права людини, рівність, свобода, справедливість, мир, взаємозалежність, плюралізм, сталий розвиток. Із цими цінностями безпосередньо пов'язані виокремлені цими ж авторами головні критерії установок і схильностей, притаманних демократичному громадянству: відкритість, повага до культурної та соціальної різноманітності, готовність до розподілу й делегування повноважень, довіра й чесність, відданість істині, самоповага й повага до інших, терпимість до невизначеності, неоднозначних і невирішених ситуацій, наполегливість як уміння чітко й сміливо викладати свої думки, демократичне лідерство, що виражається в залученні інших до прийняття рішень, робота в команді та співробітництво [8, с. 25].

Й нарешті, учасники згадуваного вище проекту “Демократична освіта” та автори навчального посібника “Основи демократії”, який було підготовлено у його рамках, вказують на наступні цінності, що мають прищеплюватись, поширюватись і розвиватись в умовах становлення демократії:

– громадянство і громадянськість – які передбачають розвиненість соціальної свідомості і індивідуальної гідності, спроможність людини усвідомлювати власні інтереси і захищати їх з урахуванням інтересів усього суспільства;

– компетентність і відповідальність – які орієнтують на громадянську пильність і обізнаність, розуміння того, що “споживацьке” ставлення до надбань демократії можуть призвести до їх втрати;

– свобода (негативна – як звільнення від залежності, гноблення і позитивна – як політичні, культурні умови для розвитку особистих здібностей і реалізації прагнень);

– конституція і конституціоналізм – як кінцеві орієнтири, принципи соціального співіснування людей у демократичній спільноті; – свобода совісті, свобода слова;

– людська гідність – культивування якої цивілізує суспільство, звеличує людину, саме тому на це повинна бути великою мірою скерована громадянська освіта;

– моральна автономія – як право на вільне і неупереджене самовизначення;

– приватність, невтручання в особисте життя;

– громадянська асоціація – яка орієнтує людину на стійкий і свідомий інтерес до соціального життя, на солідарність, довіру, взаємну підтримку, готовність спільно й узгоджено діяти для захисту соціальних інтересів;

– соціальний порядок, який ґрунтується не на запереченні чи забороні конфліктів, а на впорядкуванні їх постійної дії процедурами, настановами, обізнаністю і досвідом [9, с. 38-50].

Підкреслимо, що останній перелік демократичних цінностей особливо

актуальний в умовах становлення демократії, що супроводжується зміною настанов у суспільстві, виробленням нового соціального ідеалу, що базується на демократичних цінностях, розвитку просвітницької діяльності щодо прилучення широких верств населення – батьків, педагогів, урядовців – до усвідомлення головних ідеалів демократії: свободи та відповідальності, Прав людини та здатності їх обстоювати і захищати, причетності кожного громадянина до суспільних процесів та виборювання соціальної справедливості [11, с. 142].

Як можна побачити, перелік демократичних цінностей, який пропонується у різних джерелах, певною мірою різняться. Однак ці відмінності не є разючими чи принциповими. Усі демократичні цінності відповідають, розвивають або принаймні не суперечать центральній, базовій цінності демократії – свободі індивіда, яка має незаперечний пріоритет, у тому числі над державою. Остання в умовах демократії не може нав'язувати індивіду цілі та цінності його життя, вона тільки має захищати фундаментальні права і свободи громадян, створюючи необхідні правові норми та інститути для їх реалізації.

Сучасна студентська молодь у переважній більшості є прибічником демократичних перетворень, а відтак – і демократичних цінностей як таких. Однак їх формування проходить суперечливо через неоднорідність студентського загалу, серед якого є певна частка, інфікована далекою від демократичних цінностей крайнє соціалістичною або націоналістичною фразеологією, соціального середовища, в якому здійснюється політичне зростання студентської молоді, неоднозначний вплив різних факторів. Традиційно виокремлюються наступні фактори формування демократичних цінностей студентської молоді:

- а) фактори соціально-політичного середовища (макросередовища);
- б) вплив близького оточення (мікросередовища – сім'ї, групи однолітків);

Спосіб життя як фактор формування демократичних цінностей молоді є багатограним за своєю структурою, має “макро-” і “мікрорівні”.

- в) формуючий вплив засобів масової інформації (у тому числі інтернет-технологій) та культури;

- г) фактор освіти, виховання і демократичного самовиховання особистості.

Найбільш впливовим серед них, зазначає С. В. Кострюков, є фактор соціального середовища. Запроваджуючи через наявний спосіб життя демократичні цінності у внутрішню структуру особистості, суспільство практично “прив’язує” індивіда до себе, сприяє фіксації у його психіці сталої спрямованості на соціально значущі цілі, а також засоби діяльності і робить існування ізоморфної системи “суспільство – особистість”, в якій особистість виявляється адекватною підсистемою. Ось чому в процесі своєї життєдіяльності молодь, поступово прилучаючись до різних сфер

соціального спілкування, входячи в окремі мікроспільноти, – спочатку в сім'ю, а згодом у різні формальні й неформальні групи – взаємодіє з переважною більшістю цінностей. Ті з них, які мають для найближчого оточення молодшої людини в початковий період її соціалізації значення безперечних, механічно засвоюються. Вони просто інтеріоризуються, вбираються молоддю без її свідомо вибіркової участі. Стосовно всіх інших цінностей молодь проявляє вибірковість. Найчастіше вона освоює цінності тих формальних і неформальних груп, які мають для неї визначальне значення.

Спосіб життя як фактор формування демократичних цінностей молоді є багатограним за своєю структурою, має “макро-” і “мікрорівні”. Поступово опосередковуючись від глибинних, всезагальних, необхідних зв'язків і відношень до таких, які обмежені лише певною вузькою сферою спілкування студентської молоді, спосіб життя сприяє перетворенню демократичних цінностей суспільства у внутрішні, притаманні молодому поколінню якості, риси характеру. Вибір і осягнення демократичних цінностей, що пропонуються суспільством, зумовлені їхньою особистісною значущістю, тобто тим, чи є вона цінністю для самої особистості та якою мірою сприяє досягненню її цілей. З огляду на це з-поміж однаково підкріплених демократичних цінностей студентська молодь завжди вибирає лише ті, які оцінюються нею як потрібні (необхідні, корисні або приємні) об'єкти, цілі та засоби задоволення власних потреб. Пройшовши через її досвід, одержавши практичну перевірку та підтвердження необхідності, доцільності й корисності, такі цінності закріплюються як ціннісні орієнтації молодіжного середовища. Водночас практика виявляється не тільки критерієм перевірки демократичних цінностей, але й збудником їхньої постійної переоцінки, оновлення і зміни всієї системи ціннісних орієнтацій студентської молоді. Трансформація українського суспільства призвала до значного ускладнення і диференціації суспільного життя, а отже, й до індивідуалізації потреб, інтересів і ціннісних орієнтацій студентської молоді. Це значною мірою ускладнює сьогодні її соціальну інтеграцію [4, с. 8-9].

У XXI ст. не можна ігнорувати такий фактор формування цінностей, як засоби масової інформації. Саме через ЗМІ серед різних категорій населення пропагуються певні ціннісні установки, світоглядні стереотипи та моделі поведінки, внаслідок чого спільні смаки і форми культурного споживання поширюються у суспільстві. Саме вони справляють найпомітніший вплив на формування уявлень про сучасний стан суспільства, про рівень існуючої в ньому соціальної справедливості. Чисельні соціологічні дані свідчать, що головну роль у процесі політичної соціалізації відіграють ефірні ЗМІ, а саме телебачення, за допомогою якого більше 90% населення одержують основну суспільно-політичну інформацію.

У демократичному суспільстві найважливіше політико-соціалізаційне

завдання ЗМІ полягає в масовому впровадженні заснованих на пошані закону і прав людини цінностей, навчанні громадян мирно вирішувати конфлікти, не ставлячи під сумнів суспільний консенсус із засадничих питань державного устрою. Проте важливо в цьому контексті враховувати і вплив основних тенденцій розвитку самих ЗМІ. Це передусім роздержавлення преси, нерівномірний розподіл фінансової підтримки з боку владних структур, зростання кількості періодичних видань, зниження тиражів та деукраїнізація вітчизняного інформаційного простору тощо. А тому в процесі політичної соціалізації завдяки ЗМІ, заангажованим власниками, молоді люди часто підпадають під їхні маніпуляційні можливості, що не є безпечним для свідомого та об'єктивного сприйняття інформації [12]. Через те, зазначає С. В. Кострюков, що національне відродження, проголошене в перші роки незалежного розвитку, здійснювалось суперечливо і не послідовно, демократичні цінності транслиувались ЗМІ в студентське середовище здебільшого спонтанним чином. Як наслідок духовний світ молоді заповнили комерційне мистецтво і література зі штампами, ілюстровані журнали, комікси, бульварщина, реклама, західна “культурна продукція” сумнівної якості та маніпулятивна політична пропаганда. Основним джерелом антицінностей став телеекран, “демократизм” якого виявляється, мабуть, лише в програмах про спорт і не більше [4, с. 10].

Останнім часом поряд із традиційними ЗМІ масштабний вплив на свідомість молоді чинить інтернет-простір. Цей канал комунікації з роками став доступним практично кожному. На сучасному етапі розвитку стало можливим говорити про формування інтернет-субкультури. Як усяка субкультура, Інтернет поєднує великі групи населення, формує коло інтересів і спілкування, стимулює розвиток міжособистісних відносин.

Інтернет-простір має колосальні можливості для розповсюдження демократичних цінностей, адже забезпечує нечуваний раніше доступ до інформації, розширює можливості комунікації, створює стан або відчуття одночасності чи присутності. У зв'язку зі швидким проникненням інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя Інтернет починає посідати дедалі більше місце серед засобів оперативного отримання необхідної інформації і відігравати дедалі значущу роль у формуванні цінностей сучасної молоді. Через інтернет-простір виникає та поширюється ідея віртуального суспільства, яке здатне подолати ієрархізм реальної влади, забезпечити повну рівність усіх учасників комунікації й, нарешті, реалізувати дискурсивну модель демократії Ю. Хабермаса, згідно з якою обґрунтування й легітимація соціальних інститутів та політичної практики здійснюється на основі пріоритету громадськості й реалізується на передумові симетричного полілогу (“вільної від панування комунікації”) учасників політичної дії [14, с. 7].

Водночас можливості інтернет-комунікації не безмежні. На жаль, їхній

розвиток мало вплинув на рівень залученості громадян у процес прийняття рішень з політико-правових питань. Нетривалий час існування кіберпростору демонструє, що він сьогодні слугує не стільки форумом для громадян, що піклуються про суспільно значущі проблеми, стільки форумом для груп, що відторгнені від публічної політики. По-суті, зазначає Т. В. Панченко, електронна демократія відчуває ті ж самі проблеми, що й традиційна демократія участі – проблеми пасивності, незацікавленості і некомпетентності [10, с. 93].

Формування демократичних цінностей молоді відбувається також в освітній системі через усі без винятку аспекти навчально-виховного процесу, на всіх його рівнях – змістовому, організаційному, функціональному, комунікативному” [6, с. 26]. На змістовому рівні забезпечується доступ усіх студентів до повноцінного об’єктивного, не заполітизованого, не заангажованого змісту освіти, який відображає об’єктивне й критичне висвітлення проблем, понять, феноменів; розширюється й поглиблюється зміст предметів соціально-гуманітарного циклу; забезпечується широкий вибір альтернативних підручників, посібників, додаткової та допоміжної літератури. На організаційному рівні здійснюється децентралізація управління системою освіти; забезпечується: гнучкість, відкритість напрямів, типів і структур освіти; рівність шансів усіх дітей до суспільства, навколишнього середовища. На функціональному рівні запроваджуються активні методи навчання, коли студент виступає суб’єктом навчально-виховного процесу; студентське самоврядування, відповідне ставлення до дисциплінування; різні форми соціалізації молоді. На комунікативному рівні – це взаємини між педагогом і студентом, між керівником і викладачем, організація спілкування в межах навчального закладу; співпраця між університетом і громадськими організаціями тощо [2, с. 211].

На особливу увагу у даному контексті заслуговує позанавчальна діяльність ВНЗ, що охоплює профспілкову, дозвільну та інші види діяльності студентської молоді. Демократичні цінності майбутніх фахівців яскраво виявляються через активність у студентському самоврядуванні, адже в процесі такої діяльності виявляються, передусім, лідерські якості молоді. В умовах вищого навчального закладу студентське самоврядування спрямоване на вирішення наступних завдань: сприяти активній позиції майбутніх учителів щодо реалізації їхніх прав і свобод; допомагати в пізнанні особливостей темпераменту, якостей характеру на основі результатів діагностики; виховувати вміння складати план проведення заходів; стимулювати творчу активність, залучати до проведення виховних заходів і створення ситуацій, які б уможливили виявлення ініціативи кожному студентові незалежно від смаків і вподобань, діяти самостійно, реалізувати свій потенціал; розвивати творчі здібності, формувати вміння аналізувати та регулювати свою поведінку, застосовувати набуті знання в реальному житті.

Доцільним є у педагогічних ВНЗ також ознайомлення студентів із важливим аспектом роботи вчителя – волонтерством, сутність якого – у створенні організованої системи, де кожен може стати активним представником своєї громади. Для цього проводять різного роду волонтерські акції, агентства волонтерської допомоги, бригади й клуби, до яких на добровільних засадах безкоштовно зголошуються студенти на здійснення діяльності, що приносить користь іншим людям і суспільству загалом. Волонтерська діяльність майбутніх учителів передбачає їхню участь у вирішенні екологічних проблем краю, захист громадянських прав, організацію спортивних і культурних заходів, допомогу ветеранам, людям похилого віку, інвалідам, малозабезпеченим, соціально незахищеним тощо [2, с. 212].

Варто також пригадати нетипові для України, але розповсюджені у північноєвропейських народів навчальні гуртки, які утворюються у навчальних закладах різних рівнів, включаючи ВНЗ. Лише 5 осіб можуть сформувати навчальний гурток і вивчати, наприклад, різні народні промисли, проблеми навколишнього середовища або місцевої політики. Ідея полягає в тому, що шляхом набуття знань люди будуть залучені в активне соціальне життя у ролі активних членів спільноти. Досвід скандинавських країн свідчить, що навчальний гурток може працювати як з учителем, так і без нього, а у разі необхідності може обрати собі педагогічного лідера. Навчальний гурток – це типовий приклад демократичної організації, заснований на ідеї рівності учасників. Передбачається, що у кожній людини є потенціал розвитку, і що ця людина повинна контролювати свій навчальний процес, беручи участь у спільній діяльності і те, що школа повинна в усіх відношеннях жити життям суспільства [3, с. 66].

Важливу роль відіграє також самовиховання, яке охоплює усі сторони відношення особистості до світу. У процесі самовиховання демократичні цінності виявляються у ставленні студента до інших людей, до себе самого. Освіта, самоосвіта, дружба, кохання, ставлення до батьків, викладачів – усе відбувається під впливом цього процесу. Через обов'язок, справедливість, відповідальність, толерантність та інші демократичні цінності “переломлюються”, віддзеркалюються будь-які відношення, але й до себе самої. Важливою стороною самовиховання є самоосвіта, оскільки остання “є засобом задоволення однієї з головних потреб сучасної людини – постійно розширювати власну ерудицію, підвищувати загальну й політичну культуру, задовольняти інтелектуальні запити, підтримувати розумову працездатність. В процесі самоосвіти людина пізнає не лише світ і людські стосунки, але й саму себе, розвиває власні інтелектуальні здібності, волю, самодисципліну й ототожнює себе з демократичними цінностями, які вона освоює” [4, с. 11].

Загалом, специфіка демократичної освіти студентів педагогічних університетів у сучасній Україні полягає в тому, що вона має бути

спрямована не лише на відтворення демократичних цінностей в суспільстві, а й на формування нової системи громадських цінностей в умовах гуманізації освіти. За політичної модернізації доводиться культивувати демократичні цінності, поширювати відповідні процедури, нові правила життя й стилі поведінки в умовах недемократичної дійсності. Філософський вимір демократичної освіти майбутніх вітчизняних педагогів передбачає поєднання, розробку та реалізацію змісту формул “Філософія серця – серце віддаю дітям”, визначення суті, змісту, термінів, понять: громадянин, громадянська відповідальність, громадянська держава, громадянська відданість, особистість, обдарована особистість, життєздатність, життєстійкість, життєдіяльність, життєтворчість [1, с. 21].

Підсумовуючи зазначимо, що демократична освіта є життєво необхідним компонентом підготовки майбутніх педагогів, які мають не лише самі опанувати здатність жити повноцінним життям в умовах демократії, але й відтворювати цю здатність щодо майбутніх учнів та вихованців, створюючи умови для формування людини-громадянина, для якої демократичне суспільство є осередком для розкриття творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів.

Тому на особливу увагу заслуговують демократичні цінності студентів педагогічних університетів, які утверджуються не лише на змістовому, організаційному, функціональному, комунікативному рівнях навчально-виховного процесу, але й через фактори макро- (вплив суспільства та політичних процесів) та мікросередовища (вплив сім'ї та групи однолітків), ЗМІ (у тому числі інтернет-технологій) та культури, самовиховання, а також позанавчальну діяльність ВНЗ, що охоплює профспілкову, дозвільну діяльність студентської молоді, участь у студентському самоврядуванні та навчальних гуртках, волонтерство тощо.

Використана література:

1. *Бойчук М. А.* Демократичний процес в Україні: проблема вибору і механізмів реалізації : автореф. дис. д. ф. н. – 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії / Микола Андрійович Бойчук ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2012. – 32 с.
2. *Буднік О. Б.* Проблема формування демократичних цінностей майбутніх фахівців / О. Б. Буднік // Молодий вчений. – 2015. – № 2 (17). – С. 210-213.
3. *Жерноклеєв І. В.* Демократична основа процесу підготовки майбутніх вчителів технологій в північних країнах Європи / І. В. Жерноклеєв // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – 2011. – Вип. 30. – С. 61-68.
4. *Кострюков С. В.* Формування демократичних цінностей студентської молоді в трансформаційний період : автореф. дис. к. ф. н. – 09.00.10 – філософія освіти / Сергій Володимирович Кострюков ; Інститут вищої освіти Академії педагогічних наук України. – Київ, 2004. – 19 с.
5. *Кудряченко А.* Засадничі демократичні цінності та їх вплив на розбудову громадянського суспільства в країнах Європи / Андрій Кудряченко // Віче. – 2015. – № 2. – С. 3-7.
6. *Мадзігон В. М.* Інформатизація в контексті демократизації освіти в Україні / В. М. Мадзігон // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002 : збірник наукових праць до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України. – Ч. 1. – Харків : “ОВС”, 2002. – С. 23-37.

7. *Ордіна Л. Л.* Демократичні цінності як фактор мотиваційного забезпечення культуротворчого середовища ВНЗ / Л. Л. Ордіна // Вісник НТУУ“КПІ”. Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць. – 2009. – № 3 (27). – Ч. 2. – С. 142-146.
8. Освіта для демократичного громадянства : посіб. для підготов. вчителів з питань освіти для демократ. громадянства та освіти з прав людини (вдосконалена версія – вересень 2007) / [Р. Голлоб, Е. Хаддлестон, П. Крапфтаін]; пер. зангл. та адапт. Л. М. Ващенко; за ред. Е. Хаддлестона; заг. ред. укр. версії: Н. Г. Протасова. – Київ : НАДУ, 2009. – 92 с.
9. Основи демократії: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / авт. колектив : М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарук та ін., за заг. ред. А. Колодій; М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України, Укр.-канад. проект “Демократична освіта”. – Київ : Вид-во “Ай-Бі”, 2002. – 684 с.
10. *Панченко Т. В.* Принцип субсидіарності у сучасному демократичному розвитку : монографія / Т. В. Панченко / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Х. : Майдан, 2011. – 360 с.
11. *Пономаренко Л.* Ментальність, ядерні цінності та філософія освіти в Україні і США / Лариса Пономаренко // Американська філософія освіти очима українських дослідників : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 22 груд. 2005 р. / ред. : С. Ф. Клепко; Упр. освіти і науки Полтав. облдержадмін. АПН України, Наук.секція “Фундамент. пробл. безперерв. Освіти” Півн.-Сх. наук. центру НАН і МОН України, Полтав. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ім. М. В. Остроградського. – Полтава : ПОШПО, 2005. – С. 142-147.
12. *Правденко С.* Роль ЗМІ у процесі адаптації людини в політичному просторі [Електронний ресурс] / Сергій Правденко // Віче. – 2006. – № 7. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/172/>
13. *Соннова М.* Зарубіжний та вітчизняний досвід громадянського виховання / Марина Соннова // Вісник Львівського університету. Сер. Педагогіка. – 2006. – Вип. 21. – Ч. 1. – С. 123-130.
14. *Тур М. Г.* Інститут публічності – трансцендентальна передумова демократії [Електронний ресурс] / М. Г. Тур // Вісник Черкаського університету. Серія “Філософія”. – 2010. – Випуск 190. – С. 5-12. – Режим доступу : <http://eprints.cdu.edu.ua/313/1/N190p005-012.pdf>
15. Цінності об’єднаної Європи [Електронний ресурс] / автор огляду Н. Омельченко. – Лабораторія законодавчих ініціатив: 2013. – Режим доступу : http://parlament.org.ua/upload/docs/European_Values.pdf

References:

1. *Boichuk M. A.* Demokratychnyi protses v Ukraini: problema vyboru i mekhanizmiv realizatsii : avtoref. dys. d. f. n. – 09.00.03 – sotsialna filozofiiia ta filozofiiia istorii / Mykola Andriiovych Boichuk ; Natsionalnyi pedahohichniy universytet imeni M. P. Drahomanova. – Kyiv, 2012. – 32 s.
2. *Budnik O. B.* Problema formuvannia demokratychnykh tsinnosti maibutnikh fakhivtsiv / O. B. Budnik // Molodyi vchenyi. – 2015. – № 2 (17). – S. 210-213.
3. *Zhernoklieiev I. V.* Demokratychna osnova protsesu pidhotovky maibutnikh vchyteliv tekhnolohii v pivnichnykh krainakh Yevropy / I. V. Zhernoklieiev // Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. – 2011. – Vyp. 30. – S. 61-68.
4. *Kostiukov S. V.* Formuvannia demokratychnykh tsinnosti studentskoi molodi v transformatsiinyi period : avtoref. dys. k. f. n. – 09.00.10 – filozofiiia osvity / Serhii Volodymyrovych Kostriukov ; Instytut vyshchoi osvity Akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy. – Kyiv, 2004. – 19 s.
5. *Kudriachenko A.* Zasadnychi demokratychni tsinnosti ta yikh vplyv na rozbudovu hromadianskoho suspilstva v krainakh Yevropy / Andrii Kudriachenko // Viche. – 2015. – № 2. – S. 3-7.
6. *Madzihon V. M.* Informatyzatsiia v konteksti demokratyzatsii osvity v Ukraini / V. M. Madzihon // Rozvytok pedahohichnoi i psykhologichnoi nauk v Ukraini 1992–2002 : zbirnyk naukovykh prats do 10-richchia APN Ukrainy / Akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy. – Ch. 1. – Kharkiv: “OVS”, 2002. – S. 23-37.
7. *Ordina L. L.* Demokratychni tsinnosti yak faktor motyvatsiinoho zabezpechennia kulturotvorchoho seredovishcha VNZ / L. L. Ordina // Visnyk NTUU“KPI”. Filozofiiia. Psykhologiiia. Pedahohika : zbirnyk naukovykh prats. – 2009. – № 3 (27). – Ch. 2. – S. 142-146.
8. Osvida dlia demokratychnoho hromadianstva : posib. dlia pidhotov. vchyteliv z pytan osvity dlia demokrat. hromadianstva ta osvity z prav liudyny (vdoskonalena versiia – veresen 2007) / [R. Hollob, E. Khaddleston, P. Krapftain]; per. zanh. ta adapt. L. M. Vashchenko; za red. E. Khaddlestona; zah. red. ukr. versii: N. H. Protasova. – Kyiv : NADU, 2009. – 92 s.

9. Osnovy demokratii: navch. posibnyk dlia studentiv vyshchykh navch. zakladiv / avt. kolektyv : M. Bessonova, O. Biriukov, S. Bondaruk ta in., za zah. red. A. Kolodii ; M-vo osvity i nauky Ukrainy, In-t vyshchoi osvity APN Ukrainy, Ukr.-kanad. proekt "Demokratychna osvita". – Kyiv : Vyd-vo "Ai-Bi", 2002. – 684 s.
10. Panchenko T. V. Pryntsyp subsydiarnosti u suchasnomu demokratychnomu rozvytku : monohrafiia / T. V. Panchenko / Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova. – Kh. : Maidan, 2011. – 360 s.
11. Ponomarenko L. Mentalnist, yaderni tsinnosti ta filosofii osvity v Ukraini i SShA / Larysa Ponomarenko // Amerykanska filosofii osvity ochyma ukrainskykh doslidnykiv : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf., 22 hrud. 2005 r. / red. : S. F. Klepko ; Upr. osvity i nauky Poltav. obl. derzhav. APN Ukrainy, Nauk.sektsiia "Fundament. probl. bezpererv. Osvity" Pivn.-Skh. nauk. tsentru NAN i MON Ukrainy, Poltav. obl. in-t pisladyplom. ped. osvity im. M. V. Ostrohradskoho. – Poltava : POIPPO, 2005. – S. 142-147.
12. Pravdenko S. Rol ZMI u protsesi adaptatsii liudyny v politychnomu prostori [Elektronnyi resurs] / Serhii Pravdenko // Viche. – 2006. – № 7. – Rezhym dostupu : <http://www.viche.info/journal/172/>
13. Sonnova M. Zarubizhnyi ta vitchyzniani dosvid hromadianskoho vykhovannia / Maryna Sonnova // Visnyk Lvivskoho universytetu. Ser. Pedahohika. – 2006. – Vyp. 21. – Ch. 1. – S. 123-130.
14. Tur M. H. Instytut publichnosti – trastsentalna peredumova demokratii [Elektronnyi resurs] / M. H. Tur // Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriiia "Filosofiiia". – 2010. – Vypusk 190. – S. 5-12. – Rezhym dostupu : <http://eprints.cdu.edu.ua/313/1/N190p005-012.pdf>
15. Tsinnosti obiednanoi Yevropy [Elektronnyi resurs] / avtor ohliadu N. Omelchenko. – Laboratoriia zakonodavchykh initsiatyv: 2013. – Rezhym dostupu : http://parlament.org.ua/upload/docs/European_Values.pdf

СИЛАДИЙ И. М. Основные факторы формирования демократических ценностей студенческой молодежи.

Современная студенческая молодежь преимущественно является сторонником демократических преобразований, а следовательно, и демократических ценностей. Однако противоречивая природа ценностей новейшего периода и неоднородность студенческой общественности предопределяют необходимость усиления целеустремленного влияния на процесс генерирования демократических ценностей студенческой молодежи. В первую очередь формирование таких ценностей должно происходить в контексте развертывания свободы как общезначимого фактора розвитку особистості. В то же время среди элементов формирования демократических ценностей студенческой молодежи традиционно выделяются факторы социально-политической среды, влияния близкого окружения, средств массовой информации, культуры, образования, воспитания и самовоспитания индивида. Под этим обзором особенного внимания также заслуживает внеурочная деятельность ВУЗА, которая охватывает профсоюзную, разрешительную и другие виды деятельности студенческой молодежи.

Ключевые слова: человек, образование, культура, молодежь, демократические ценности, система образования, демократическое образование.

SILADIY IVAN. Basic factors of forming of democratic values of student young people.

Modern student youth mainly is the supporter of democratic transformations, and consequently, and democratic values. However contradictory nature of values of the newest period and heterogeneity of student public predetermine the necessity of strengthening of purposeful influence on the process of generating of democratic values of student young people. First of all forming of such values must take place in the context of development of freedom as a общезначимого фактора розвитку особистості. At the same time the factors of socio-political environment, influence of near surroundings, mass, culture, education, education and self-education of individual medias traditionally exude between the elements of forming of democratic values of student young people. Under this review of the special attention extracurricular activity of institution of higher learning, that embraces trade-union, permissive and other types of activity of student young people, deserves also.

Keywords: man, education, culture, young people, democratic values, system of education, democratic education.